

Sävaån my love

A multispecies story
through a river-and-crafter

Elin Sundström

Kandidatexamensrapport Keramikkonst
Högskolan för Design och Konsthantverk 2019

Handledare: Fredric Gunve

Examinator: Anja Bache

Opponent: Katrine Köster-Holst

Examinator rapport: Katarina Jansson Hydén

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

HDK

Innehållsförteckning

Inledning	s 3
Syfte	s 3
Frågeställningar	s 3
Bakgrund	s 4-7
Keramikkonsten.....	s 4
Teoretisk inramning.....	s 4-5
Sävaån.....	s 6-7
Konstnärliga referenser.....	s 7
Metoddel	s 8-46
Förstudier.....	s 8-11
Första vändan vid Sävaån.....	s 12-13
Projektet Sävaån my love – en berättelse i 17 kapitel.....	s 14-44
Reflektioner.....	s 45-46
Resultatdel	s 47-49
Examinationen.....	s 47
Slutsatser.....	s 48
Avslutande kommentarer.....	s 49
Litteraturlista.....	s 50

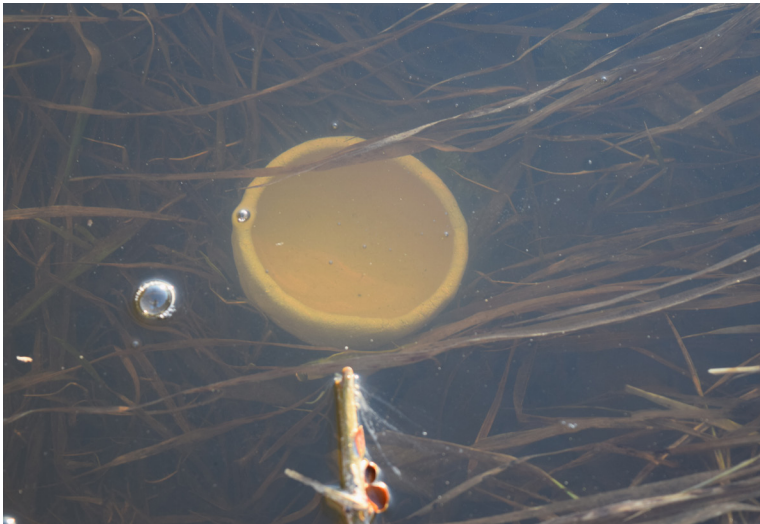
Nyckelord: posthumanism, platsspecifikt, konsthantverk, keramikkonst, vatten, klimat, performance, lera, more-than-human, Karen Barad, Donna Haraway, Rosi Braidotti, ekokritik, intra-action, Sävaån

Inledning

Det här examensarbetet i keramikkonst handlar om vad som händer när jag går in i en plats och arbetar intuitivt med platsen som partner. Om att använda leran som del av en miljö och konsthantverket som metod för att fördjupa relationen till och känslan för en plats. Om att koppla upp sin egen lilla värld av historia, minne, tanke, närvaro och handling mot en större värld. Om att närma sig världen genom att närma sig en plats, om en känslans politik och om vatten, vatten, vatten.

Min projektidé var från början ganska brett beskriven, jag skulle göra installationer med rå, det vill säga obränd lera. Den råa leran är viktig för mig, både som uttryck och meningsbärare, jag tycker den talar om både tillblivelse och förgänglighet, tid och materia, och jag har jobbat på det sättet i flera projekt under året som varit.

Under våren växte ett tydligare projekt fram, med titeln Sävaån my love, som handlar om den å jag bor vid i Uppland, och som jag återkommit till under hela mitt liv. Om relationen mellan en människa och en plats. Platsen som medskapare och katalysator för konstnärligt skapande.

Syfte

Jag ville försöka gestalta en relation mellan människan och hennes omvärld. I en tid när vi uppenbarligen inte funnit ett sätt att leva i balans med vår omgivning och de andra (arter, ekosystem, vattencykler, klimatsystem) som delar den ville jag utforska ett annat sätt att förhålla sig, där de har huvudrollen. Ett försök att hitta ett sätt att vara människa mitt ibland kaoset av klimatförändring och massutrotning av arter, ett sätt som varken blundar för verkligheten eller ger upp inför den.

Jag tog med mig dessa funderingar till Sävaån.

Frågeställningar

1. Hur förhåller sig mitt arbete till det posthumanistiska perspektivet?
2. Hur kan jag få dessa teman kring människa och omvärld att synas i mitt arbete?
3. Vad händer när jag ”kopplar upp mig mot” något större än mig själv?

Bakgrund

Keramikkonsten

Mitt förhållningssätt till leran och keramikkonsten har gått igenom en långsam förändringsprocess det senaste året eller två.

Formen har lösts upp. Gesten har blivit viktigare. Leran har gått från material mot materia. Processen har gått från tillverkande mot handling.

Resultatet från föremål mot gestaltning.

Leran är för mig ett ursprung, den är marken vi går på, gyttjan vi kravlade upp ur för miljontals år sedan.

Gesten som formar den förbinder oss med människa i urtid.

Den är också ett slut, allt ska smälta ner och bli formlöst, formbart. Ur tomhet tar någonting form igen. Konstnärligt skapande betyder för mig en möjlighet att skapa något annat av något som är. Där finns potential för förändring

Teoretisk inramning

Projektet *Sävaån my love* kom till mig genom en uppgift jag fick inom en fristående kurs jag studerar denna termin: *Design och det posthumanistiska perspektivet*, ledd av Thomas Laurien, lektor på HDK. Uppgiften var identifiera ett entanglement, eller härva, som jag själv är en del av och intresserad av. Min härva blev stor och svår att överblicka men jag hittade en kärna i min hemtrakt utanför Uppsala och den lilla ån som flyter förbi mitt hus.

Mitt första hem var bredvid Sävaån, och det hus jag nu kallar hem och hoppas bo i tills jag blir gammal, är det fjärde stället jag bor på längs samma lilla vatten. Ån är full av minnen och relationer av många olika slag till människor längs sträckan den flyter fram.

Jag valde att läsa den här kursen för att det var dit mitt arbete varit på väg hela tiden, och den kunde hjälpa mig i mitt examensarbete. Det posthumanistiska perspektivet är ett stort område så här försöker jag förklara vad i det som känns mest viktigt och relevant för mig. Det handlar om att förskjuta det antropocentriska perspektivet, det tänkesätt som gör att vi (vi = människor i dominerande nuvarande kulturer) ställer oss själva något över eller utanför resten av naturen, och till exempel kan tala om natur i termer av resurser för oss att exploatera. Våra nuvarande ekonomiska och politiska system skyddar ekonomiska intressen före ekologiska intressen. Till och med när vi talar om naturskydd talas det i termer av ekosystemtjänster, för att kunna översätta i ekonomiska mått något som rimligen inte går att mäta värdet av. Posthumanism är alltså det som kommer efter humanismen, där fler än bara mänskliga varelser kan inkluderas, i egen rätt.

Posthumanistisk teori har funnits sedan 90-talet, då den utvecklades ur feministisk teori (Ferrando, 2014) men för mig är den en relativt ny upptäckt. Jag har varit mer praktiskt involverad i till exempel omställningsfrågor (varit med och drivit ideell kooperativ ekobutik, utvecklat landets största kravbi odling, spridit äggoljetemperans evangelium, renoverat hus med ekometoder, odlat tonvis med ekogrönsaker osv osv) så nu när jag läser en högskoleutbildning blev det logiskt att ta sig an det jag ser som en teoretisk motsvarighet.

Att jag vill fördjupa mig i de här tankarna beror mycket på att det ligger helt i linje med en tanke som varit med mig länge, att problemen ligger så djupt att det inte räcker med våra vanliga system för förändring, ekonomiskt eller politiskt, utan att det handlar om själva berättelserna vi bygger vår verklighet av.

Jag läser Karen Barad, Donna Haraway, Elisabeth Grosz och andra tänkare. Jag läser odisciplinerat, (för) många böcker samtidigt, min hjärna lagrar information odisciplinerat, min förståelse är lika mycket på det känslomässiga planet som det intellektuella. Jag får kickar, eller svindel av en del läsning. Det betyder inte alltid att jag kan förklara eller sammanfatta det jag just läst. Jag tänker att mitt jobb inte är att akademiskt förklara den ena eller andra teorin, utan snarare att låta dem inspirera mitt arbete. I min praktik kanske jag kan implementera det jag har tagit till mig.

Teorin kan vara som att luta sig mot en skön mjuk kudde. Att komma hem, till andra som står på någorlunda samma utkikspunkt i världen. Karen Barads begrepp intra-action; hur saker påverkar varandra, och blir till i själva beröringen. Det finns inte en värld där saker existerar separata från varandra i små tydliga fack, världen är en röra av påverkningar, av skapande händelser. (Barad, 2007) Donna Haraways Staying with the trouble, om att hitta mer värdiga sätt att leva och dö tillsammans, vi alla jordvarelser som bökar runt på den här planeten (Haraway, 2016).

Inget är enkelt, och det är okej. Inget är färdigt och vi gör det här livet, den här planeten, det här samvarandet både med varandra i de minsta mötena och i storpolitiken, och med alla de andra varelser som har samma rätt till liv och utrymme som vi. Inte för att vi inte kan leva utan dem (det kan vi inte och det vill vi inte) men för att de är fantastiska vackra komplexa enheter och system som inte är våra att bestämma över.

Mitt fokus är ett relationellt tänkande, att allting hänger ihop på mycket komplexa sätt. Och även om vi är en del av ekosystemen som alla andra djurarter har vi ett speciellt ansvar, både för att vår art har åstadkommit situationen och framför allt för att vi har medlen att göra den bättre.

Jag har alltid haft ett engagemang för miljö- hållbarhets- och omställningsfrågor, men det är första gången jag försöker integrera det i mitt konstnärliga arbete på ett lite mer tydligt sätt.

Jag tror att den konkreta kärleken till en plats är något som är en viktig del i att vilja skydda den. Såvaån my love handlar om att fördjupa relationen till en plats med allt vad den innebär.

Att grunda sig i en plats, tillåta sig själv att ha rötter i den här mycket fysiska världen full av skit och skönhet.

Ekonomiska system, maktstrukturer, filosofi eller politik är ingenting utan mark, kroppar och liv.

Att älska en plats är kanske att vilja ta hand om den och alla de samband och relationer som kommer med platsen.

Att försöka orka engagera sig i de friktioner och konflikter som den innebär.

Sävaån

Jag har en livslång, djup relation till den här platsen. Jag växte upp kring ån och tillbringade en stor del av min barndom i eller runt vattnet.

Ån vattnar mina grönsaker, så den är också en faktisk del av min kropp.

Min tomt är en del av åns sträcka som jag känner mig ansvarig för, med alla dess tillfälliga och permanenta invånare. Jag tar hand om den delvis genom att göra så lite som möjligt; delen nere längs vattnet är rätt vild, och det är där djuren håller till. En gräsandklan har bosatt sig under bron. En grävling går förbi med jämna mellanrum, en familj vesslor bor i ett stenigt parti. Räv, lo, rådjur och älg håller en stig öppen längs vattnet och de använder bron precis som jag och mina grannar. Och uttern och all fisken i vattnet, fåglarna i snåren och insekterna som svärmar på försommaren, jungfrusländorna så blå att det nästan gör ont i ögonen.

Runtom åt alla håll är odlingslandskapet, så även om min dunge vid ån är liten är den något annat, jag antar att det är därför djuren är där trots närheten till huset. Jag tänker på dem som en sorts utvidgad familj, och jag önskar att jag kunde hålla en plats för dem, att vattnet var rent och skogarna i närheten mer skog än barrträdsåker.

Det senaste tillskottet till djurlivet på min tomt var en bäver.

Det här projektet kom att handla om många saker, men oväntat mycket om den här bävern. Jag såg den mycket förra sommaren, den höll ofta till i det partiet av ån som är precis vid mitt hus, den verkade ha sin runda, oftast kom den i kvällningen. Jag hade aldrig sett en förut, och aldrig spår av den här i Sävaån heller, så jag blev väldigt glad för den här bävern. Jag fäste mig vid den kan man säga. Bävern är en nyckelart, där de bosätter sig följer andra arter efter. För mig står den för biologisk mångfald i en tid när det är en superviktig fråga. Så jag var glad för att den kommit. Jag kommer att återkomma till den senare.

Själva grundförutsättningen för den här platsen, Sävaån, är en paradox; den är både fast och rörlig. På ett sätt är den bestämd både i tid och rum, ån ringlar sig fram genom ett landskap som visserligen förändrats under min livstid, men sträckningen är ungefär samma sedan hundratals år. Själva vattnet som utgör förutsättningen för åns existens är aldrig stilla, stannar inte kvar utan förflyttas hela tiden bort från ån. Och kommer kanske tillbaka, genom vattencykeln, eller byts ut mot annat vatten från andra lika specifika platser. Att den fortsätter finnas är helt beroende av hur vattencykeln fungerar. Ån är i konstant blivande eller görande. Den är inte färdig.

Den har sin historia, från sjöbotten i forntid till liten å idag. Den finns både i mitt minne och mitt nu (och mitt sedan, förhoppningsvis). När jag rör mig kring ån rör jag mig kring en hel värld av tillblivelser och existenser. Lager på lager av historisk mänsklig aktivitet, av de fem gamla kvarnarna står flera fortfarande kvar, de gamla husgrunderna ligger tätt nära mitt hus och åkermarken är bördigast på den gamla sjöbottnen runt ån. Frågor som rör mark och markägande styr lokalsamhället kring ån i hög grad, och påverkar den hela tiden, genom beslut som tas utifrån ekonomiska överväganden.

Djur och växter kring ån är djupt påverkade av dessa beslut.

De har också en historia kring ån, den är lika viktig för deras livscyklar och "lokalsamhälle".

Sävaån som hem. Den är i sig både en rörelse och en plats. En vågrörelse och en partikel om du vill.

En geografiskt specifik, historiskt situerad härva av tillblivelser och relationer.

Eller: vatten rinner förbi, aldrig samma, människor och djur rör sig i en halvkoreograferad dans runt flödet av tid och materia.

Relationer uppstår och förändras. Den är samma å som jag växte upp vid, och alltid ny.

Projektet om Sävaån är ett antal berättelser i lera och andra material jag finner längs vattnet. Det är ett konstnärligt utforskande av en livslång relation mellan en människa och en å, jag ger mig in i ån och dess omgivning och tar in dess invånare av alla arter. Försöker lyssna in och svara. Vara en del av ån, liksom ån är en del av mig, som en gammal vän eller kärlek. Tänker mig oss som sam-skapande i ett flöde av tid, händelser och tillblivelser. Det är ett firande av mitt livslånga tillsammans-skap med ån, där jag alltid återvänder till samma, alltid nya vatten. Minnen spelar en stor roll. Ett fördjupande av relationen till marken, vattnet, och andra varelser längs ån. Jag gick in i det här projektet med tanken att omfamna mina mest irrationella, intuitiva, poetiska, naturälskande sidor. Tillåta mig att vara det kreativa djur jag är och försöka glömma bort vad jag tycker att keramikkonst borde vara, arbeta så fritt som möjligt och se vad som händer.

Konstnärliga Referenser

Några konstnärer jag ”hållit i handen” under projektet har varit Andy Goldsworthy, Ana Mendieta och Alexandra Engelfriet. Kanske är det de har gemensamt att de relaterar till en större verklighet och söker kontakt med den. Citaten nedan tycker jag pekar mot något sådant.

“The intention of my work has always been to understand my relationship with the land. I don’t go out to improve what is there. But I do feel this need to be a participant, working with it, learning about it.”

“I’ve always much preferred going deeper within a place rather than travelling somewhere else.”

Andy Goldsworthy (<https://www.theguardian.com/artanddesign/2018/aug/03/from-stone-flows-to-hedge-swims-why-artist-andy-goldsworthy-is-branching-out>)

“My art is grounded in the belief of one universal energy which runs through everything: from insect to man, from man to spectre, from spectre to plant, from plant to galaxy. [...] My works are the irrigation veins of this universal fluid. Through them ascend the ancestral sap, the original beliefs, the primordial accumulations, the unconscious thoughts that animate the world.”

Ana Mendieta (https://www.huffpost.com/entry/the-inexorable-lifeblood-of-forgotten-feminist-artist-ana-mendieta_n_56d8d518e4b0000de403fb70)

: “...the total involvement, body and soul, I seek with the clay, occurs before thinking, on the level of experiencing and is about presence, presence as opposed to or maybe more coming before, representation. It takes place at a fundamental, existential level, where boundaries between subject and object fall away. It is, it doesn’t represent anything.”

Alexandra Engelfriet (Dahn, 2015, s 47)

Ett par favoriter inom fotografikonst är Sally Mann och Francesca Woodman.

Metoddel

Arbetet med ån började ganska sent. Det tog ett tag innan å-projektet tagit form som idé. Det är långt att åka mellan Göteborg och Sävaån, och det var vinterväder, is på ån, snö och minusgrader långt in i mars. Alltså gjorde jag en del undersökningar här i Göteborg den första tiden, då det fortfarande var vinter.

Förstudier

Den första installationen gjorde jag inomhus. Det kändes direkt att det här arbetet ska ske utomhus. Jag var frustrerad över kylan, men försökte se den som en del av förutsättningarna för arbetet och acceptera den också som medskapare, eller oftast snarare begränsare.

22a februari.

Första utomhustestet. 1 plusgrad, frost på marken.

Ingen aning om vad jag skulle göra, men bar med ett par händer och en axel. Gick upp på Kalleberget med ryggen. Skrämdde upp tre rådjur, de sprang så fort nerför ravinen att jag blev rädd att nån skulle bryta ett ben. Hittade ett gammalt träd, en ek med två tjocka stammar som står för sig själv i en glänta.

En sån plats som känns betydelsefull, ett sånt träd som känns som en vän eller en förförälder.

Drack kaffe och kände in platsen. Trafiken hörs så mycket häruppe, blev lite stressad i kroppen. Satte upp axel och hand i förgreningen, precis i min axelhöjd. Fyllde i med lite lera. Så kallt om händerna. Mina alltså. Tog mina bilder, kallt så kallt, allt blod försvann ur fingrarna, gav upp när batteriet tog slut, för kall för att byta. Händerna innanför kläderna, direkt mot magen, smärtan när blodet strömmar tillbaka. Glömde ullstrumpor, fötterna också så kalla att det var svårt att gå ner igen. Fingrarna fortfarande ömma och lite svullna nu två timmar efter.

23e februari.

Jag fortsätter undersökningen med att använda handavtrycken som tryckform, göra händer och bära med mig dem ut till olika platser. Jag provar runt tills jag hittar något som fångar min uppmärksamhet.

Den här dagen, vid Delsjön, hann det börja skymma och nästan bli mörkt innan jag hittade det jag letade efter.

Vattnet vi kom ifrån, krälade upp ur i urtid. Vattnet som är 80 procent av vår kropp när vi föds. Händerna som löses upp i strandkanten och blir sediment, rinner tillbaka ner i vattnet. Är det ett uppgående i något större, eller bara upplösning? Livet och döden kan göra det med oss. Allt eroderar. Raderas ut. Även minnet. Upplösningen, finns det en tröst här? Att lämna sitt jag, att gå upp i världen. Eller är det upplösning av något annat? Egot? Ramarna för existensen, som den ser ut idag?

Jag upplever en rörelse, den går åt två håll, motsatta.

28e februari.

Ut till Delsjöskogen. Sol och 6 grader varmt!

Hade bara med två vita handflator och kameran.

Hittade en liten tjärn. En fjäder flöt på ytan, pinnliknande insekter kröp runt på botten. Fullt med fåglar, några titor, blåmesar och en hackspett. Spelade in ljuden. Ett rådjur tittade förbi.

Händerna under ytan. Världar som möts, lager av verklighet.

Dagen efter har de börjat lösas upp, får mig att tänka på ruiner av kolonner, marmor som fallit i bitar. Minnen som både löses upp och konsolideras.

Hör dånet av Grönlandsisen som kalvar.

Första vändan vid Sävaån

I början av mars gjorde jag de första försöken vid själva ån.
Här följer lite text från de dagarna:

5 mars.

Elva grader minus på morgonen. Nere vid ån ligger snön minst en decimeter djup. Där finns små spår ovanpå snön av katt-tassar, där finns spår av en mus, både tassor och svans, och så är det de stora tunga runda tassarna som gått rakt igenom snön, lon. Får en bild i huvudet av saga, djuren som interagerar, fast jag givetvis förstår att de varit där vid olika tidpunkter, annars hade de skrämt bort eller ätit varandra.

Det är kallt att arbeta ute, jag håller lite lera i lospåren och låter det frysa, gör om det i flera lager, låter dem ligga under natten.

6e mars.

På morgonen är det tolv minusgrader. Jag tar upp avgjutningarna ur snön och krasar bort löv och is, det går oväntat bra. Det känns stort att plötsligt hålla en lotass i handen, känner mig närmare djuret än någonsin förut. Känner lukten av vilt.

Tar en skidtur längs ån. Det är perfekt isskikt längs stranden för änderna att sova på, det håller för dem men inte för räven. Eller lon. Inser att det är därför lon håller till hos mig, eftersom andklanen har bosatt sig där.

Lägger ut lerhänder på isen.

9e mars.

Inatt har det töat, barmark blandas med snö. Nattens djurspår syns tydligt även om de är lite utsmälta. Lon har varit runt bron under natten, jagat and. Lite fjädrar ligger kvar i strandkanten. Där jag har varit och trampat igår slingrar sig hennes spår kring mina, vänder där jag har vänt. Tänker att hon kollar in mig och funderar, bedömer, hot eller inte? precis som jag går och kollar in hennes spår. Ännu en känsla av närhet, vi är på samma plats, på samma karta. Inte samtidigt, ändå tillsammans.

Så många spår denna morgon, alla var visst här. Grävling, katt, rådjur, hare, hund, lo, änderna, skatan, alla spår korsas kring bron.

Mina spår är så stora. Störst.

Lerhänderna har smält ner under isen, ligger på botten och löses upp, förenas långsamt med ån. Om tusen år kommer sedimenten fortfarande att vara kvar.

Fortsätter till bäverfället. På flera ställen finns som en liten hamn den har grävt ut, där den har tagit sig upp på land. En stam ligger kvar över ån, de andra vet jag inte var de är, kanske har någon rensat bort dem. Många träd är bara stumpen kvar av, några är gnagda men står kvar, något har fallit inåt land istället. Den här bävern är lite känd i trakten för att felfälla sina träd, flera kilometer ner längs ån har den gjort samma misstag om och om igen. Jag känner mig sorgsen, bävern känns så liten och ensam. Hur blir det om folk hela tiden städar undan det den fäller? Vill de inte ha bävern här? Och hur skulle det påverka resten av ån och djurlivet om den fick dämna upp här? Jag vet så lite.

Det jag vet är att ån är som en egen värld. När jag har paddlat längs den har det känts som att vara helt avskild från resten av världen. Nere i sänkan syns inget av världen ovanför. Även om åkern går precis fram till åbrinken går det att vara gömd därnere. Som barn paddlade jag med en vän en gång hela sträckan, från så långt uppströms det gick att lägga i kanoten. Minns så tydligt den där känslan, av att vara i en annan värld, eller en tid skild från allt det andra. Och en stark utsatthet, när bonden besprutade sitt fält med Roundup just när vi paddlade förbi, hur kemikalierna lade sig som tjocka ner i ådalen, paniken när vi fort försökte komma därifrån utan att dra i sig för mycket luft.

Plötsligt var vi på andra sidan, de som inte syns eller räknas med.

Tänker på det nu med bävern, med lon, och de andra. Så ömtåligt liv, så många hot från så många håll.

Uppåt skogen står jakttornen tätt, ofta bara något hundratal meter emellan. Jag känner mig obekvämt, otrygg att gå förbi dem, och igen; hur är det för lon, älgen, rådjuret? Jaktlaget härkring är en maktfaktor, på hösten gör man bäst i att hålla sig ifrån skogen. Även som människa.

Jag samlar spån som bävern gnagt. Så kraftfulla tänder, de fäller ett träd på bara några timmar.

Början av april.

Jag blir rädd emellanåt att det inte ska bli något examensarbete, eftersom det inte finns en konkret plan att följa. Så - jag vet inte vad jag ska göra. Nej, och det är poängen i viss mån.

Mitt arbete händer i ovisshet och svarar mot en plats, en dag, hur vädret är, hur jag mår och vad som händer omkring mig. Det är min metod. Det jag svarar med är allt det som finns i mig, mina minnen, känslor, förnimmelser, tankar, färdigheter och impulser. Det viktiga i det här projektet är att försöka ha en dialog med omgivningen.

Det här med posthumanismen; för mig handlar det kanske mer om att sätta tillbaka mig själv som människa i en annan sorts centrum, centrum av livet, att ta plats och ansvar.

Göra aktiva val utifrån positiv drivkraft. Min impuls är ju ofta att låta dem (djuren) vara i fred, blanda mig i så lite som möjligt.

Nu beblandar jag mig så in i vassen.

Projektet

Det här är inte ett projekt som är färdigt eller slut, jag tror och hoppas att det kommer att fortsätta läggas till nya kapitel. Med det sagt så är det ändå en sorts sammanflätad berättelse om de här veckorna.

Här följer Såvaån my love – en berättelse i 17 kapitel:

1. Sävaån my love

Vinjett i lera och åskum.

Jag vill fira mitt livslånga tillsammans-skap med den här ån,
där jag ständigt återvänder till samma, alltid nya vatten.

Fördjupa kontakten med mark, vatten och andra varelser runt ån.

Vara en del av ån, liksom ån är en del av mig,
som en gammal vän eller kärlek.

2. Världen är porös.
Berg eroderar,
urtida glaciärer smälter bort.
Isarna ruttnar, vattenytan höjer sig.

3. Det här är en avgjuten tass.
Spårar lodjur i snön vid ån på min tomt.
Hällde lera i spåret och lät den frysa.
Har aldrig känt mig så här nära den här stora skogskatten förut.
Kunde känna dess lukt.

4. Vårdagjämning

Traditionellt första barfotadagen,
firar med att kliva runt i lera,
låter det nollgradiga smältvattnet
välla upp mellan tårna och kortsluta sinnet.
Leran som medium mellan bottengräset och fotsulan,
vattnet som tar hand om alltihop.
Posthumanistisk röra av materia och liv.

5. Det är vårflod nu,
på sommaren är det knappt något kvar av ån.
Särskilt förra sommaren.
Vatten lever sitt eget liv.
Nuförtiden är det som att det drar sig undan oss där vi behöver det,
för att släppas loss i kaskader på andra platser, över andra huvuden.
Vi har inte bara trasslat till klimatet, utan vattensystemen också.
Det är dags att hitta en annan relation till vatten.
I det här projektet söker jag bara kontakt med ån på olika sätt.
Idag genom att långsamt fläta gräset på åbrinken.
Dagens djur: svanar plöjde himlen i hundratal när solen började gå ner.

6. Idag byggde jag ett skrangligt staket precis i vattenbrynet.
För att hålla något inne eller hålla något ute?
Gränser är en mänsklig favoritgrej.
Min är genomsläpplig. Mer som ett membran.
När jag rullar ner mot det ligger jag nästan i vattnet,
känner mig vaggad, fnissig.
Dagens bästa djurmöte: årets första lilla bi på pollenjakt.

7. Grävde ett hål nära vattnet, klädde in det med lera, hade tänkt släppa in vattnet när jag var klar. Men vatten tränger upp underifrån. Försökte stoppa det med lera, men det är svårt att stoppa vatten. Det kommer att finna sin väg fram. Som känslor. Eller förändring. Dagens djurkompisar: ett par tranor flög över mig flera gånger, lågt, ropande (till varann men jag känner alltid för att svara)

8. Min inre hjord.

Samarbetade med några vildsvin idag.

Hittade en backe de hade förberett åt mig.

De hade plöjt den halvfrusna marken som en åker.

Jag lekte med deras plats, gjorde avtryck av en mänsklig flock.

Kände mig djurisk med isig lera mellan fingrar och tår.

Dagens djur: ... jag mötte dem aldrig men de är i faggorna.

Valde ut ett träd att klättra upp i ifall dom skulle dyka upp.

9. Fyllde i rådjurens vadplats med lera.
Det sluttar brant där de korsar ån,
ändå förstår jag varför de valt just den här platsen.
Kortast sträcka över åkrarna,
minsta möjliga exponering.

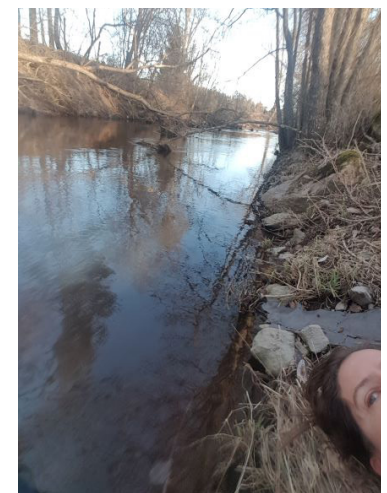

Hade just börjat undra var alla djur höll hus, när en mink promenerade förbi. Jag kanske är naiv, men jag blev glad att se det här snabba lilla bruna djuret, och hon verkade inte ha något emot mig heller, där på andra sidan. Det här är en död mink tyvärr. När jag mötte markägaren sa han att han skulle skjuta den. Det här djuret kan vara ett bra ställe att börja fundera kring hur man kan ”stanna kvar hos problemen”, fri översättning av Donna Haraways ”Staying with the trouble”; hennes förslag på ett sätt att relatera till en komplex värld med sammankopplade jordvarelser. Minken importerades till Sverige på 20talet, med minkfarmarna, för sin päls. Självklart rymde en del, och råkar trivas här. Nu är de många, och gör stor skada på bland annat sjöfåglar i skärgården. Eftersom dom är en invasiv art uppmanas folk att döda dem, inte för pälsen längre utan för att skydda andra arter. Om vi skulle försöka ”stay with the trouble” som vi har orsakat, kan det finnas något sätt att hitta en balans med de här djuren annat än att döda allihop?

Jag var för långsam med kameran för att få med nosen, men här är hon, precis på min lerstig.

10. Elegi för en bäver.

Om det här nånsin var en flerartsberättelse om ån, börjar den tunnas ur.
Bävren jag var så glad över är död nu. Fick höra idag att någon skjutit den.

Jag såg den ofta i somras, ett underbart djur.

Jag hade gärna låtit honom fälla mina träd och bygga sin damm.

Bävren är en nyckelart, arkitekter för vatten och andra vilda djur och växter. När bävern kommer till en plats följer andra efter.

Mer liv.

Men, det är inte olagligt att jaga dom, så självklart ryckte det till i någons avtryckarfinger.

Jag sörjer.

Jag är förbannad.

Jag är orolig.

Vems är dom här vattnen? Vem har rättigheter här?

Är det bara ännu en plats för kriget mot naturen?

I maj är det en konferens i Sigtuna om naturens rättigheter.

Jag kommer att vara där.

11. Jag flyttar nedströms.

Det blev för ensamt och ledsamt med projektet så jag bjöd in förstärkningar.
Mer åfolk. Körde vattenrace med små lerskålar,
den här svinkalla vårdagen med snö i luften.
Tack familjen Lu-Geijer för att ni hjälpte mig leka.
Dagens selfie-med-å har fler ansikten.
Dagens djur: människa, den här spektakulära varelsen,
som är kapabel till så mycket.

12. Skydd.

För bävrarna, för mig, för den som behöver det.

Allt detta tvättande av mina händer. I det skitiga äckliga vattnet.

Den här ån är ingen idyll; odlingslandskapet kryper så nära runt vattnet långa sträckor, kväver det med avrinning från gödning och ogräsmedel.

Och växtskyddsmedel. På engelska det mer ärliga insecticides.

Genocide. Ecocide. Insecticide.

Hur kan någon vara förvånad över att insekterna minskar i antal i hisnande fart, när det är vokabulären i vanligt jordbruk?

Det tycks inte finnas någon gräns för kollektiv arrogans.

Barndomsminne: jag och en kompis paddlar längs hela ån.

Det är som en egen värld där nere i ådalen, magisk och trygg.

Och så bonden däruppe, ovanför, som besprutade sin åker med Roundup, den rullade ner och la sig som tjocka i åsänkan;

paniken att komma därifrån snabbt utan att dra i sig för mycket luft.

Plötsligt var vi på den andra sidan, de som inte syns eller räknas med.

13. Längre nedströms, barndomsplatser.

Vid åbrinken ser jag dig igen, storebror.

Myrkrigare, storfiskare, ärtrörsskytt och träskdjursfångare.

Vidseare, namnkallare, klafsar du fortfarande runt här i vassen?

Fiskätlingarna minns dig, grodorna räknar sina yngel.

Gammalgäddan vill lura dig en gång till. Koltrasten: en sång till.

Jag byggde en båt till dig av vass.

Tätade den med lera och fina bävertuggade spån. Ses senare!

14. Om tillhörighet.

Sorgens landskap. Kanske förändras det, kanske inte.
Vatten rinner förbi. Sköljer, urholkar, eroderar.
Kyler, fyller, rinner över, runt och igenom. Inget stoppar upp.
Ta tag i det och det rinner mellan dina fingrar,
urtida lag huggen i sten nej karvad i vatten.

Den är samma å som jag växte upp vid, och alltid ny.
Som mitt liv är samma men alltid nytt.
Det känns som en passande plats att kalla hem,
att vara knuten till något som ständigt rör på sig och förändras.
Som att försöka gripa tag i sina minnen.

15. Åns ansikte.

Jag ser botten, jag ser ytan, min spegelbild i den, kanterna,
men ser jag någonsin själva ån? En sådan enorm sak? Varelse? Fenomen?
Mängder och mängder av rörlig, föränderlig, rasande stillhet.

Jag tycker jag börjar känna den här ån.

Eller jag har alltid känt henne.

Hon är omöjlig att känna.

Jag är hennes vän, jag vet inte om hon är min.

Hon kan dränka mig eller bära mig. Förgifta mig eller nära mig.

Det jag har kontroll över är hur jag behandlar henne.

16. Några saker ån har gett mig:

Finaste halsbandet, av rinnande vatten torra löv och fjolårsgräs

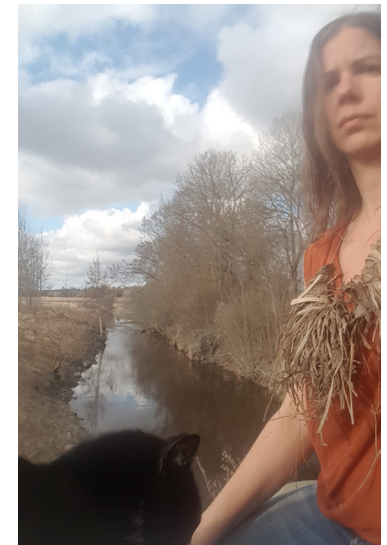
Blandade minnen, i alla färger

Kalla fötter och halsont

En längtan efter att något bra ska hända

Chockstart av kylan för alla mina batterier

Känslan av tillhörighet i den här flytande föränderliga världen.

17. Gräsbrand.

Berättelsen blev mörkare igen.

Samma plats, bara tre veckor senare.

En gräsbrand, den började vid vägen, en cigg kanske?

Det har inte regnat på veckor, inget regn är på väg,

ån har redan torkat upp till högsommarstorlek.

Solastalgi: känslan av förlust människor kan få av att se sin närmiljö skadas, en existentiell ångest framkallad av miljöförstöring.

Vi är rädda allihop.

Vi älskar den här världen allihop.

Kan vi, snälla, älska den lite bättre?

Tänk om bävern är exakt det som behövs; dämna upp flödet, hålla kvar vattnet, släppa in fler livsformer, dra till sig regn med mer växtlighet? Det är så regn fungerar, en skog med större biodiversitet drar till sig regn och håller vatten istället för att låta det rinna av ytan.

Liv skapar förutsättning för mer liv.

Ett kalhygge skapar förutsättning för torka.

Reflektioner

Under knappt tre veckor har jag varit längs ån, arbetat intensivt, gjort ett ingrepp på en ny plats nästan varje dag. Frågan är om det ens är installationer längre, eller mer interventioner? Ofta handlar det om en sorts händelse mer än om till exempel rumslighet. Jag närmar mig också någon sorts performance i flera av ”kapitlen”. En viktig del av arbetet är att det sker i stunden. Jag väljer ut en plats längs ån, var jag känner för att börja idag, vädret är som det är och begränsar kanske eller underlättar. Det jag hittar på platsen kan jag använda, lera har jag med mig.

Ån, vattnet är alltid där. Rinner förbi mig, ibland runt mig.

Jag funderar över varför det är så viktigt att det sker i ett nu. Kanske är det för allt handlar om flödet, av tid, liv, vatten. Förändringen som konstant.

Å-projektet är ett känslomässigt projekt, och ytterst fysiskt. I flera dagar efter jag varit i det iskalla vattnet känner jag mina fötter dunka. Blod svett och tårar har varit mycket verkliga inslag, liksom kritvita blodlösa fingrar och tår. Det väcker känslor att vara så mycket i elementen, att frysa så mycket, att slita så mycket. Jag har pressat mig rätt hårt, vadat i ån med feber och halsont, snavat över gammal taggtråd om och om igen, burit tiotals kilo lera kilometervis, gråtit och torkat snoret i gräset. Haft för mycket empati med djurlivet, till den grad att jag själv känt mig otrygg och utsatt, hotad av jägarnas iver att kontrollera sina marker. Det tar liksom fram något i en att springa på händer och fötter i iskall lera bland vildsvinsspår eller att vada ut i så kallt vatten att fötterna försvinner. Och att vara så nära minkar och paddor, i deras element. Jag har också haft stora skönhetsupplevelser, fina möten med djur och människor, och vattnet som ständigt flyter förbi.

Leran är så kall när det är kallt ute. Ibland har jag använt den ur paketet, ibland stampat upp ett lerhål i åkanten. Iskall lera mellan fingrar och tår. Och sköljt händer och fötter i åvattnet som ibland känns som en flod av lera. Gjort avtryck av mitt ansikte och känt leran knastra mellan tänderna efteråt. Och den här känslan som uppstår till slut av att vara med ån, att allt under och runt mig är lera och vatten, bara i olika densitet.

Jag har lärt mig så mycket av detta projekt. Dels av att ge mig in i nya konstnärliga områden; film, performance av något slag, text i verket osv. Men kanske mest om hur laddat det är att jobba med en plats. Det finns en stor risk för polarisering kring frågor som handlar om naturskydd kontra ekonomi och markägande, det är något som är ständigt närvarande på landsbygden. Jag tror att de flesta som till exempel försökt skydda en bit skog mött olika typer av motstånd. Som barn var jag ju vid ån jämt och ständigt, och jag hade nog en sorts idé att jag kunde röra mig fritt nu också, men det visade sig att en vuxen människa som springer runt på andras mark (oaktat allemansrätten) väcker mer misstänksamhet och undran. Att i det läget förklara att det är ett konstprojekt jag håller på med gör inte nödvändigtvis saken bättre, utan kan väcka ännu mer misstänksamhet. Jag funderar över hur jag skulle ha gjort för att undvika den här situationen, till exempel mejlat alla markägare längs ån om min plan, men det hade blivit hundratals personer att forska rätt på (eftersom jag inte planerat var jag ska vara varje dag). Jag kan just nu inte se annat än att konflikt är en del av ett arbete av den här typen och det är något som måste tas med i beräkningen och hanteras varefter det uppstår.

Resultatdel

När jag började projektet hade jag ingen aning om att det skulle innehålla text som en del av helheten. Jag brukar annars vilja säga det jag säger med lera och gestaltningen, men nu har orden blivit lika viktiga. Orden blev ännu en tråd att fläta med.

De samtalar med bilderna, ibland säger de kanske emot dem. Ibland är de torra och konstaterande, ibland poetiska, alltid politiska. Jag trodde länge att de inte skulle vara med i den ”färdiga” gestaltningen av projektet, men det blev omöjligt att ta bort dem, de har smält ihop. Jag tycker inte alltid om dem, jag rodnar ibland över att de ligger där för alla att läsa, ord känns mer nakna än en bild av mitt ansikte. Jag tycker att ett konstprojekt behöver innehålla en spänning, för mig ligger den mellan orden och bilderna i det här fallet.

Examinationen

Jag presenterade mitt arbete på examinationen med en film och ett bildspel med berättelsen i 17 kapitel där jag läste texterna. Utöver det hade jag gjort en installation i rummet med rå lera hällad som en flod, med ryggar som reste sig ur lera, som en flock eller ett stim. Jag hade med ett antal föremål från tiden vid ån, både sådant jag funnit och sådant jag gjort. Tills sist hade jag printat ut foton och texter, allt i ett långt flöde ”som en å”. Min intention med lerinstallationen var att lyfta blicken från den lilla specifika platsen Sävaån och min specifika relation till den, till att omfatta större plats och större relationer som utgör den här världen. Installationen/utställningen sker inte vid ån, den har redan blivit ”någon annanstans”. Jag vill gärna dela med mig så mycket som möjligt av min upplevelse av arbetet vid ån, men det är fortfarande inte ”här”. I utställningsrummet är vi i världen som större, och arbetet har heller aldrig bara handlat om Sävaån utan om världen som större. Min tanke med gestaltningen var att allt skulle vara i ett flöde, inte skilja film, foton, lera, artefakter. Flöde istället för komposition. Tiden och görandet och resultatet i en röra. Sen var jag tvungen att kompromissa, jag hade velat ha lerfloden hela vägen och trycka ner bilderna också i lera, men det fanns ingen tid att städa undan efter en sådan utsvävning, innan nästa person skulle göra sin presentation.

Den muntliga presentationen: jag bestämde mig för att läsa upp hela berättelsen även om jag visste att det finns partier som kan upplevas som känslolösa, kanske lite obekväma. Det blev ju mycket känslor i det här projektet. Jag bestämde mig i början av å-projektet att stå för att även känslor är en del av den här ”röran” som är livet, och ett viktigt verktyg för transformation, och att alltså låta bli att censurera för mycket. Radikal acceptans kanske är ett användbart begrepp här; ett koncept med buddhistiska rötter som används flitigt i modern psykologi. Genom att se sin verklighet som den verkligheten är går det att fokusera på det som går att förändra. I mitt fall: genom att gå in i smärtsamma känslor eller minnen transformera dem till en starkare känsla av tillhörighet, fastare mark(lera) under fötterna, och kanske en större förändringspotential. Jag tänker att ju mer en tillåter alla sidor av den här världen att kännas/finnas desto mer politisk kraft kanske går att uppbåda. För mig handlar det om att dela med sig av ett förhållningssätt.

En djupare analys av ungefär det här finns i en text jag läste i februari, "Ethics of joy" (Braidotti, 2018). Den handlar om en politisk vision som inte sätter självet mot den andra. Där man skiljer maktrelationer som är aktivt styrkande från dem som är reaktiva eller snärjande (entrapping), där etik handlar om att stärka relationsbyggande till skillnad från att hindra det. Ethics of joy handlar om att transcendera negativ kraft genom att vidkännas känslor som smärta eller rädsla. Kombinera sårbarhet med resiliens för att hitta en stärkande politisk kraft.

Jag fick kommentaren av opponenter att jag måste välja ut och sortera bort, välja en vinkel; antingen platsspecifikt med dokumentation av detta, *eller* performance *eller* land art *eller* installation. Process *eller* utställning. En av mina grundläggande filosofiska, känslomässiga och konstnärliga utgångspunkter är dock att det inte finns prydliga fack där var sak ligger för sig. Det är inte ett antingen/eller utan ett både/och. Komplexitet kanske kräver något annat sätt att både uttrycka sig och att läsa ett konstverk. Jag tänker att jag kanske behöver göra det jag gör ännu mer för att intentionen ska gå fram. Det är hög sannolikhet att mitt nästa projekt blir snarare mer rörigt än mer uppstyrt, och det är så jag vill ha det.

Slutsatser

Jag ställde mig frågan i början av projektet hur mitt arbete förhåller sig till det posthumanistiska perspektivet. Efter att ha genomfört ett projekt genomsyrat av dessa tankar tänker jag att de sitter ihop. Projektet är posthumanistiskt. Om man ser berättelsen som just en berättelse är berättarjaget Posthumanist. Om frågan handlar om att ha en annan sorts relation till det vi kallar natur är det här ett svar. Det handlar inte längre om ån och jag, det handlar om Ån-och-jag. Vi är en rörelse, ett team. En annan av mina frågor var hur jag kan få det att synas i mitt arbete. Där tänker jag att det viktigaste steget var att arbeta utomhus, i direkt synlig relation. Viktigt var också att arbeta med just en specifik plats, en specifik relation. Bävern jag skriver om är också en specifik bäver-person/lichet, inte bäver i allmänhet. Det är viktigt för att det är en personlig relation. Det blev också nödvändigt att blanda in mig själv i bilderna, både jag och ån behövde synas för att vara Jag-och-å. Min tredje frågeställning var vad som händer när jag kopplar upp mig mot något större än mig själv. Det som hittills händer mig, bara av att medvetet vara i stark relation till den här platsen är en rörelse mot att vilja vara mer delaktig. Vara i centrum av allt det här krångliga, obekväma, över-skådliga stöket. Kanske kan jag påstå att projektet rört sig från upplösning och mot förankring, om jag tittar på bilderna i början och i slutet. Det här är bara en början, det går inte att koppla ifrån igen.

Avslutande kommentarer

När jag blundar kan jag fortfarande känna ån i min kropp.

Jag kopplade upp mig mot något större än mig själv, och jag vill stanna kvar där.

Jag påstår ju att posthumanism handlar om att flytta människan ur centrum. Samtidigt, i mina gestaltningar sätter jag ofta verkligen fokus på människan och människovarandet, men hela tiden genom att sätta människan i relation till det andra. Låta henne bli del av en större helhet.

Min känsla under det här projektet var ofta att när jag bygger något längs ån har jag rätt lite med saken att göra. Det är ån som är huvudperson här, inte jag. Det är jag som arbetar såklart, men det är inte *mitt* arbete.

Ännu en paradox i detta; i och med känslan att jag inte är så viktig i detta, att det som sker händer *genom* mig men inte *av* mig, blev det plötsligt lättare att ta plats med projektet, berätta om det, instagramma det, skriva om det, till och med lägga upp selfies tillsammans med ån och synas på film och foton.

Tänker att det kan vara precis det som är en av posthumanismens stora styrkor som förändringskraft; att genom att vara mindre egocentrerad/människocentrerad kan jag ta min plats och därmed ett större ansvar.

Jag kommer plötsligt att tänka på en favoritdikt av D.H. Lawrence som jag hade glömt. När jag läser den igen känns det som att den handlar om något av det som jag nosat lite på i det här projektet. Den får avsluta det hela, den är bombastisk men det är livet också...

Escape

When we get out of the glass bottles of our own ego,
and when we escape like squirrels from turning in the cages of our personality
and get into the forests again,
we shall shiver with cold and fright
but things will happen to us
so that we don't know ourselves.

Cool, unlying life will rush in,
and passion will make our bodies taut with power,
we shall stamp our feet with new power
and old things will fall down,
we shall laugh, and institutions will curl up like burnt paper

Fotografi

s 27-32 (de jag uppenbarligen inte tagit själv): Emmy Sundström

s 37-38: Göran Sundström

s 39-41 (de jag uppenbarligen inte tagit själv): Göran Sundström

s 44 (branden): Eva Sundström

övriga foton har jag själv tagit

Referenslista

Barad, Karen (2007) Meeting the Universe Halfway, Duke university press

Braidotti, Rosi (2018) Posthuman glossary, Bloomsbury Academic

Ferrando, Francesca (2014) Posthumanism, artikel i Tidsskrift for kjønnsforskning nr 2-2014, s 168-172, Universitetsforlaget

Haraway, Donna (2016) Staying with the Trouble Making Kin in the Chthulucene, Duke University Press

Lawrence, D.H., Escape ur The Complete Poems of D. H. Lawrence. Wordsworth Poetry Library, 1994.

Citat:

Dahn, Jo (2015) New directions in Ceramics, Bloomsbury Academics, s 47

Goldsworthy, Andy, <https://www.theguardian.com/artanddesign/2018/aug/03/from-stone-flows-to-hedge-swims-why-artist-andy-goldsworthy-is-branching-out>, hämtad 2019-05-05

Mendieta, Ana, https://www.huffpost.com/entry/the-inexorable-lifeblood-of-forgotten-feminist-artist-ana-mendieta_n_56d8d518e4b0000de403fb70 hämtad 2019-05-05